

Huda jama slovenskega zgodovinskega spomina

| DR. ANDREJA VALIČ ZVER | zgodovinarica in publicistka

Marca 2009 je bila javnosti odkrita Huda jama, mesto grozovitih zločinov jugoslovanske povojne komunistične oblasti. Ne samo slovenska, pač pa tudi širša mednarodna skupnost je bila šokirana ob dejstvu, da je bilo leta 1945 več kot 3000 ljudi živih zazidanih v rudniške jasse v bližini Laškega. Svet so obkrožile fotografije množice pobeljenih kosti in zverženih lobanj, pa tudi brezupnih poskusov pobegov iz zazidanega pekla. Odjeknila je tudi izjava tedanjega predsednika slovenske države Danila Türka, ki je ob vprašanju glede Hude jame nonšalantno odvrnil, da ga »drugorazredne teme« ne zanimajo. No, drugorazrednega predsednika so kasneje kljub podpori nomenklature ta in še drugi katastrofalni zdrs stali ponovitve mandata.

Spomini na marec 2009 so še živi. Skupaj s sodelavci Študijskega centra za narodno spravo, ki sem ga tedaj vodila, smo hoteli obveščati kolege v tujini o pretresljivem odkritju. Na vseh mednarodnih dogodkih, ki smo se jih udeleževali v tem in vseh naslednjih letih, so bili na dnevnem redu Huda jama ter širša ozadja sistemskih in sistematičnih kršitev človekovih pravic in svoboščin na slovenskem ozemlju med drugo svetovno vojno in po njej. Še posebej naj izpostavim mednarodne konference v evropskem parlamentu (2009 med češkim predsedovanjem, 2009 ob 70. obletnici pakta med Hitlerjevo Nemčijo in Stalinovo Sovjetsko zvezo, 2010 mednarodna konferenca Kaj mladi vedo o totalitarizmi idr.) in številne druge mednarodne dogodke (Praga, Varšava, Berlin, Riga, Vilna, Budimpešta, London, Temišvar, Argentina, Združene države Amerike, Kanada in druge).

Ob dolgoletnih prizadevanjih za seznanjanje mednarodne javnosti ne morem mimo prispevka evropskega poslanca Milana Zvera, ki je skupaj s kolegi Tunnejem Kelamom (Estonija), Lászlóm Tökésem (Romunija) in Sandro Kalniete (Latvija) večkrat gostil dogodke v evropskem parlamentu na temo povojnih pobojev in pravnega procesa. V okviru skupine Sprava evropskih zgodovinskih, kjer je sodeloval tudi nekdanji evropski poslanec in sedanj hrvaški predsednik Andrej Plenković, so potekale razprave, ki so osvetljevale temne strani slovenske polpreteklosti. Najvišji predstavniki evropskega parlamenta so leta 2018 podprli tudi poimenovanje sejne dvorane po očetu slovenske države dr. Jožetu Pučniku, ki je bil tudi ena od žrtev komunističnega totalitarizma. Žal

so Zverova prizadevanja po postavitvi spominskega znamenja v evropskem parlamentu za žrtve povojnih pobojev, ustavila spletkarjenja Cerarjeve vlade. Tedanji predsednik evropskega parlamenta socialist Martin Schultz je sicer pozdravil Zverov predlog, a zapisal, naj se o njem najprej uskladi slovenska politika.

Huda jama se je kljub sramotnemu odzivu slovenskega levega političnega in medijskega pola vtisnila v evropski spomin. Odmevala je podobno kot zločin v Katynskem gozdu, kjer so sovjetski okupatorji pobili več kot 30.000 poljskih častnikov, za zločin pa obtožili nemške okupatorje. Vodstvo Evropske platforme spomina in vesti je skupaj z vodstvom češkega Inštituta za študij totalitarnih režimov celo obiskalo prizorišče zločina v Hudi jami.

Ne bom pozabila, da je bila Huda jama za nekatere od njih tako pretresljiva izkušnja, da smo jih morali dobesedno evakuirati iz nekdanjega rudnika. Kdor premore vsaj kanček empatije, ob prizorih iz Hude jame seveda ne more ostati ravnodušen. In kdor je v Varšavi obiskal muzej o zločinah v

Katynskem gozdu, ve, kako bi morali biti tovrstni dogodki predstavljeni slovenski in drugi javnosti. Seveda pri nas ni ne duha ne sluha o muzejskih predstavitev komunističnih zločinov ne v Hudi jami ne drugje. Na Teharjah na primer ne boste našli tabel, ki bi v slovenskem in drugih jezikih razložile, da je bilo tam po drugi svetovni vojni uničevalno koncentracijsko taborišče. Tudi v Šentvidu nad Ljubljano,

Kidričevem (Šterntal), Škofji Loki pa še mnogokje na slovenskem ozemlju pogrešamo jasno besedo o koncentracijskih in delovnih taboriščih, moriščih, zaporih in drugih drastičnih oblikah kršenja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Slovenska spominska krajina je amputirana. Pri nas se sistematično briše spomin na dejanja, ki so tako ali drugače ranila več kot polovico slovenskega naroda. Rane ostajajo in se z zablodelimi ukrepi, kot je ukinitve dneva spomina na žrtve komunističnega režima in z nesprejetjem resolucij evropskega parlamenta na novo odpirajo. Pri nas je slepa pega zgodovinskega spomina nepredstavljivo gromozanska. In to je zelo skrb zbujajoče, saj je izgubljanje in brisanje zgodovinskega spomina eden od glavnih razlogov za ponavljanje usodnih zgodovinskih napak. Le resnica, pravica in spomin nas bodo dejansko osvobodili! [D]

Le resnica, pravica
in spomin nas bodo
dejansko osvobodili!